

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Pedagogika

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Determinanty výchovy

- Výchova je komplexní proces, na který působí celá řada faktorů. Tyto faktory, které nazýváme determinanty výchovy, ovlivňují formování osobnosti jedince a jeho vývoj v různých oblastech.

Biologické faktory

- **Genetická predispozice:** Dědičnost hraje důležitou roli v mnoha aspektech osobnosti, jako je temperament, inteligence a některé psychické rysy. Genetická výbava však není deterministická a neznamena, že jedinec nemůže ovlivnit svůj vývoj.
- **Zdravotní stav:** Fyzické a psychické zdraví jedince může mít významný vliv na jeho výchovu a rozvoj. Chronická onemocnění, postižení či poruchy učení mohou klást specifické překážky a vyžadovat individuální přístup k výchově.
- **Prenatální vývoj:** Prostředí, ve kterém se plod vyvíjí v děloze, může ovlivnit jeho zdraví a psychický vývoj. Negativní vlivy, jako je kouření, alkohol, drogy nebo stres matky, mohou mít trvalé následky.

Psychologické faktory

- **Temperament:** Temperament je vrozený soubor psychických vlastností, které ovlivňují reakce jedince na podněty a jeho chování. Typ temperamentu (např. cholerický, melancholický, flegmatický, sanguinický) může ovlivňovat způsob, jakým jedinec vnímá svět a jak se v něm chová.
- **Kognitivní vývoj:** Úroveň kognitivního vývoje jedince ovlivňuje jeho schopnost učit se, chápat informace a řešit problémy. Výchova by měla zohledňovat individuální tempo kognitivního vývoje a podporovat ho adekvátními podněty a aktivitami.
- **Emocionální vývoj:** Schopnost prožívat a vyjadřovat emoce je důležitou součástí osobnosti. Výchova by měla podporovat zdravý emocionální vývoj jedince a učit ho zvládat emoce adekvátním způsobem.

Sociální faktory

- **Rodina:** Rodina je nejdůležitějším sociálním prostředím, které ovlivňuje výchovu jedince. Atmosféra v rodině, styl výchovy rodičů, jejich hodnoty a postoje hrají klíčovou roli v formování osobnosti dítěte.
- **Vrstevníci:** Vztahy s vrstevníky hrají důležitou roli v socializaci jedince a v jeho sebepojetí. Vrstevnická skupina může ovlivňovat chování, hodnoty a postoje jedince.
- **Škola:** Školní prostředí a pedagogové hrají důležitou roli v kognitivním, emocionálním a sociálním vývoji jedince. Kvalitní výuka a pozitivní klima ve škole mohou významně ovlivnit jeho další rozvoj.
- **Kultura a společnost:** Kulturní normy, hodnoty a tradice ovlivňují způsob, jakým je výchova vnímána a realizována. Společenské požadavky a očekávání mohou klást na jedince specifické nároky a ovlivňovat jeho vývoj.

Pedagogické faktory

- **Styl výchovy:** Styl výchovy rodičů a pedagogů má významný vliv na formování osobnosti jedince. Autoritativní, demokratický či liberální styl výchovy se liší v míře kontroly, svobody a zodpovědnosti, kterou dávají jedinci.
- **Pedagogické přístupy:** Pedagogické přístupy, které pedagogové ve výuce používají, ovlivňují motivaci žáků, jejich zájem o učení a jejich vztah k učivu. Moderní pedagogické přístupy kladou důraz na aktivní učení, kritické myšlení a spolupráci žáků.
- **Kvalita výuky:** Kvalita výuky a znalosti pedagogů hrají klíčovou roli v efektivním vzdělávání žáků. Kvalitní pedagog dokáže žáky motivovat, podporovat jejich talent a rozvíjet jejich klíčové kompetence.

Vztah vychovatele a vychovávaného

- Vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným hraje klíčovou roli v procesu výchovy. Jedná se o dynamický a vzájemně se ovlivňující vztah, který má řadu specifik a specifických cílů.

Specifika vztahu

- **Asymetrie moci:** Vychovatel má nad vychovávaným formální moc danou jeho rolí a zkušenostmi. Tato asymetrie moci by však neměla vést k autoritativnímu přístupu, ale spíše k partnerství a vzájemnému respektu.
- **Vzájemná závislost:** Vychovatel i vychovávaný jsou na sobě v jistém smyslu závislí. Vychovatel potřebuje, aby vychovávaný respektoval jeho autoritu a spolupracoval s ním, zatímco vychovávaný potřebuje vedení, podporu a lásku od vychovatele.
- **Dynamický vývoj:** Vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným se v průběhu času vyvíjí. S rostoucím věkem a zralostí vychovávaného se mění i jeho potřeby a očekávání od vychovatele.

Cíle výchovy

- Hlavním cílem výchovy je formování zralé a zodpovědné osobnosti, která je schopná samostatného života a plnohodnotného zapojení do společnosti. Konkrétní cíle výchovy se liší v závislosti na věku vychovávaného, jeho individuálních potřebách a specifickém kontextu.

Cíle výchovy

- **Rozvoj osobnosti:** Podpora rozvoje fyzických, psychických a sociálních dovedností vychovávaného.
- **Vzdělávání:** Předávání znalostí a dovedností potřebných pro život v dané společnosti.
- **Socializace:** Pomoc vychovávanému v jeho začlenění do společnosti a v jeho učení se sociálním normám a hodnotám.
- **Výchova k hodnotám:** Předávání etických a morálních principů, které pomohou vychovávanému stát se zodpovědnou a respektující osobou.
- **Emocionální rozvoj:** Podpora zdravého emocionálního vývoje vychovávaného a jeho schopnosti zvládat emoce adekvátním způsobem.

Literatura

Horák, J., Kratochvíl, M. Stručné dějiny vývoje škol a pedagogického myšlení. Liberec: TU, 2005

Pařízek, V. Základy obecné pedagogiky. Praha: UK, 1996.

Průcha, J. a kol. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál 2009.

Průcha, J. Odborné školství a odborné vzdělávání. Fungování systému, problémy praxe a výzkum. Praha: Wolters Kluwer, 2019.